

NORGES HØYESTERETT

Den 7. desember 2007 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2007-02062-A, (sak nr. 2007/1524), straffesak, anke,

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Lasse Qvigstad)

mot

A (advokat Gunnar K. Hagen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder tolkning av straffrihetsregelen i straffeloven § 167. Spørsmålet er om bestemmelsen kommer til anvendelse på den som har gitt falske opplysninger om sin identitet i søknad om norsk statsborgerskap, dersom han ikke kunne forklare sannheten uten å risikere straff for en tilsvarende tidligere falsk forklaring i søknad om oppholdstillatelse.
- (2) A ble ved tiltalebeslutning utferdiget av Statsadvokatene i Oslo 2. november 2006 satt under tiltale ved Oslo tingrett for overtredelse av straffeloven § 166 første ledd om falsk forklaring. Grunnlaget lyder slik:

”Torsdag 3. juni 2004, i Oslo, oppga han B f. 00.00.60 som sin identitet i søknad til Utlendingsdirektoratet om norsk statsborgerskap, til tross for at hans egentlige identitet er A, f. 00.00.1959.”
- (3) Oslo tingrett avsa 11. januar 2007 dom med slik domsslutning:
 - ”1. A, født 00.00.1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 166 første ledd til fengsel i 30 – tretti – dager.
 2. Han dømmes til å betale saksomkostninger med 3000 – tretusen – kroner.”
- (4) A anket til Borgarting lagmannsrett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Lagmannsretten avsa 21. august 2007 dom med slik domsslutning:

”A, født 00.00.1959, frifinnes.”

- (5) Lagmannsretten fant at vilkårene for straff i § 166 var oppfylt, men at A måtte frifinnes etter § 167 andre ledd, jf. første ledd. Dommen ble avsagt under dissens.
- (6) Påtalemyndigheten har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen.
- (7) *Mitt syn på saken*
- (8) I søknad om norsk statsborgerskap 3. juni 2004 oppga A, født 00.00.1959, at han het B og var født 00.00.1960. Tilsvarende uriktige opplysninger om navn og fødselsdato hadde han gitt ved søknad om oppholdstillatelse i juni 2001 og ved 14 tidligere søknader om oppholdstillatelse i tiden mellom 1988 og 2001. De første 14 forholdene var imidlertid foreldet da han søkte om statsborgerskap i 2004.
- (9) Det er opplyst i lagmannsrettens dom at A, da han søkte om norsk statsborgerskap, hadde fått innvilget permanent oppholdstillatelse i Norge.
- (10) Ved vedtak av Utlendingsdirektoratet 31. januar 2005 fikk A norsk statsborgerskap under navnet B. Den 12. mai 2005 mottok KRIPOS opplysninger om As virkelige identitet fra Norges politisambandsmann i utlendingssaker i Tyskland. Ved brev 13. juni 2006 har Utlendingsdirektoratet forhåndsvarslet A om mulig tilbakekall av statsborgerskapet.
- (11) Det er ubestridt at A ved søknaden om norsk statsborgerskap oppfylte de objektive og subjektive vilkår for straff etter straffeloven § 166 om falsk forklaring. Spørsmålet er om han likevel må frifinnes etter § 167 andre ledd, jf. første ledd fordi han ikke kunne forklare seg sannferdig uten å risikere straff for falsk forklaring i søknaden om oppholdstillatelse i 2001.
- (12) Straffeloven § 167 første ledd og andre ledd første punktum lyder slik:

”Straf efter §§ 163 og 166 kommer ikke til Anvendelse paa den, der som sigtet for en strafbar Handling har afgivet falsk Forklaring.

Det samme gjelder hvis noen gir falsk forklaring når han ikke kunne forklare sannheten uten å utsette seg eller noen av sine nærmeste for straff eller tap av borgerlig aktelse.”

- (13) Lovgrunnen for bestemmelsen er å unngå at den som forklarer seg, skal komme i den tvangssituasjon at han må velge mellom å forklare sannheten og dermed risikere straff for et tidligere straffbart forhold eller tap av borgerlig aktelse for seg eller en av sine nærmeste eller å lyve og dermed risikere straff for falsk forklaring.
- (14) Det følger av rettspraksis at den som har avgitt to eller flere falske forklaringer, i utgangspunktet bare kan straffes etter straffeloven § 166 for den første forklaringen. For gjentatte falske forklaringer kommer som hovedregel straffrihetsregelen i § 167 til anvendelse, jf. Rt. 1974 side 455. Det er ikke noe vilkår for straffrihet at personen hadde forklaringsplikt.
- (15) Fra dette utgangspunktet er det i praksis gjort to reservasjoner: Straffrihetsbestemmelsen kommer ikke til anvendelse hvis det bare er en rent teoretisk mulighet for strafforfølgning, jf. Rt. 1984 side 1113. Og i kjennelsen i Rt. 1989 side 634 har

Høyesterett uttalt at det ikke er grunn til å innrømme straffrihet for en gjentatt falsk forklaring som går lenger i sitt feilaktige innhold enn nødvendig for å beskytte vedkommende mot straff. En falsk forklaring vil altså ikke kunne gjentas og utdypes uten begrensninger. Dette er uaktuelle problemstillinger i den foreliggende sak.

- (16) Høyesterett har videre i Rt. 1984 side 1113 antydnet at § 167 vil kunne tolkes innskrenkende dersom bestemmelsen ”trukket ut i ytterste konsekvens vil kunne lede til ... uakseptable resultater”, jf. Rt. 1994 side 1113 på side 1116 til 1117. I den daværende sak var det imidlertid ikke nødvendig å gå inn på hvordan en slik innskrenkende fortolkning skulle gjennomføres.
- (17) Saken i Rt. 1983 side 1532 har likhetstrekk med den foreliggende sak. En pakistansk mann hadde i 1974 søkt om oppholdstillatelse i Norge og oppga da uriktig at han var gift og hadde to barn. Da det i 1981 ble søkt om oppholdstillatelse til en pakistansk kvinne som ble oppgitt som mannen ektefelle, opplyste mannen at hans tidligere kone og to barn var døde, noe som altså var uriktig. Høyesterett fant at mannen i 1981 ikke kunne forklare sannheten uten å risikere straff og opphevet domfellelsen etter § 166.
- (18) Etter mitt syn skiller denne saken seg fra den foreliggende sak på et sentralt punkt. I forbindelse med søknaden i 1981 ble det gitt sannferdige opplysninger om kvinnen som søkte oppholdstillatelse. Den falske forklaringen ble deretter gitt for å dekke over at det tidligere var gitt falske opplysninger. I tillegg kommer at da de falske opplysninger ble gitt i 1974, var hensikten ikke å få opphold i Norge på uriktig grunnlag, men å bli lignet i en gunstigere skattekasse. Det var da også risikoen for strafforfølgning for brudd på skattelovgivningen som var grunnlaget for at straffrihetsbestemmelsen kom til anvendelse. Straffansvaret for falsk forklaring var foreldet.
- (19) I den foreliggende sak er det så vel i søknadene om oppholdstillatelse som i søknaden om statsborgerskap gitt uriktige opplysninger på punkter som er helt sentrale for spørsmålet om søknadene ville bli innvilget. Rent faktisk har de falske opplysningene i søknaden om statsborgerskap dermed hatt en dobbelt funksjon – å hindre straff for tidligere falsk forklaring og å legge til rette for at søknaden ble innvilget. Om A selv også hadde en slik dobbelt hensikt, trenger jeg ikke å ta stilling til. Denne forskjellen i bakgrunn svekker betydningen av avgjørelsen i Rt. 1983 side 1532 for vår sak.
- (20) De fleste dommer om straffrihetsregelen i § 167 gjelder forklaringer avgitt i straffesak, mens forklaringen i den foreliggende sak er avgitt i en forvaltningssak. Etter mitt syn er det et vesentlig skille mellom de ulike typer av saker:
- (21) I straffesaker har den som er mistenkt, ikke forklaringsplikt, men velger han å ikke forklare seg, vil det lett kunne bli tillagt bevismessig betydning mot ham. Rent faktisk vil han derfor ofte være i en presset situasjon. Tilsvarende gjelder nærstående personer som er fritatt for vitneplikt. Andre vitner har bare forklaringsplikt for retten – ikke for politiet. Men nekter de å forklare seg for politiet, vil de kunne innkalles til rettslig avhør, og da har de likevel forklaringsplikt. Dette vil kunne virke som et ”ris bak speilet” og skape en presset situasjon.
- (22) Når en forklaring er avgitt i forbindelse med en forvaltningssak, kommer reglene om falsk forklaring for det første til anvendelse når den som har forklart seg, har forklaringsplikt. Her vil tvangselementet ofte være det samme som i straffesaker.

- (23) Men § 166 gjelder også når forklaringen er bestemt til å avgi bevis, slik situasjonen er i den foreliggende sak, og her vil elementet av tvang variere langt mer. Ikke sjelden vil det dreie seg om situasjoner hvor den det gjelder av eget initiativ og høyst frivillig har søkt om en offentlig tillatelse eller et gode, for eksempel førerkort, våpentillatelse eller – som i den foreliggende sak – norsk statsborgerskap. Dersom det i slike tilfeller ikke har foreligget noen form for tvangssituasjon eller presset situasjon og det heller ikke har vært nødvendig eller av stor velferdsmessig betydning for personen å søke, slår lovgrunnen for straffrihetsregelen klart ikke til.
- (24) Lovprinsippet medfører at man må være forsiktig med å tolke en straffrihetsregel innskrenkende. Jeg mener likevel at det i et tilfelle som dette er noe større rom for innskrenkende tolkning av straffrihetsregelen enn ved utvidende tolkning av et straffebud. Det dreier seg om handlinger som klart faller innenfor straffansvaret etter § 166. I tillegg kommer at ordlyden i § 167 ikke passer like godt i de aktuelle situasjoner som i de situasjoner bestemmelsen særlig tar sikte på å omfatte.
- (25) På denne bakgrunnen mener jeg at § 167 må tolkes innskrenkende etter de linjer jeg nettopp har skissert. Jeg ser imidlertid at det vil kunne oppstå en del avgrensningproblemer. Det kan derfor være grunn til å vurdere om nærmere avklaring bør skje ved lovendringer, for eksempel i forbindelse med arbeidet med ny straffelov eller ved endringer i spesiallovgivningen.
- (26) Lagmannsretten har lagt til grunn at det ved anvendelsen av § 167 er uten betydning at de uriktige opplysninger er gitt i forbindelse med en frivillig søknad om statsborgerskap. Dette er ikke riktig lovanvendelse, og lagmannsrettens dom med hovedforhandling må oppheves.
- (27) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens dom med hovedforhandling oppheves.

(28)	Dommer Tjomsland:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(29)	Dommer Matningsdal:	Likeså.
(30)	Dommer Indreberg:	Likeså.
(31)	Justitiarius Schei:	Likeså.

(32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens dom med hovedforhandling oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: